

2020 – DOSARELE PATRIMONIULUI (LXIV): epoca de glorie a artei albe!

- fabrica de mucava de la Orlat - Errare humanum est ...

- Ridic la slăvi pe omul ce-a născocit hîrtia!

2020
Anul omagial
al
pastoratiei
părinţilor şi copiilor

**Errare humanum est,
sed perseverare diabolicum!**
A greşi este omeneşte ...

**Dosarele
patrimoniului (LXIV)**

**Ridic la slăvi pe omul
ce-a născocit hîrtia
Căci numai ea e-n
stare virtuţile s-arate.**

The invention of Printing in China
**epoca de glorie
a artei albe!**

**Greşelile umane şi
viciile-ascunse
Să fie măcinate ca
zdrentele-ntr-o moară.**

**moara
Sibiu
Orlat**

1573 Filigrane
2 spade
încrucişate
pe scutul
1597 încoronat

**arbaleta
1607**

Harta apariţiei hîrtiei

Sevengage 1497, Lübeck 1420, Gdansk 1473, Polonia ~1500, Nürnberg 1390, Ravensburg, Treviso 1340, Braşov 1539, Moscova 1576, De la piatră la hîrtie

Scriitorul antropolog Henri H. Stahl (1877-1942), apreciat colaborator al istoricului Nicolae Iorga şi discipol al sociologului Dimitrie Gusti, prezenta - în lucrarea „**Monografia unui sat. Cum se alcătueşte, spre folosul căminului cultural**” (1937) - toate reperele în cunoaşterea vieţii româneşti rurale. În „Prefaţa” lucrării, Dimitrie Gusti (în acea vreme director general al Fundaţiei Culturale Regale „Principele Carol”) scria: „**Viaţa unei naţiuni are nevoile ei, permanente sau vremelnice, care nu pot fi satisfăcute, dacă nu sunt cercetate în deaproape şi nu se stabileşte natura lor. Iată un adevăr simplu, care totuşi nu este luat mai de loc în seamă. Din pricina aceasta atâtea nevoi reale rămîn neîmplinite şi atâtea străduinţe de a face ceva se cheltuesc fără rost, căci sunt străine de realitate. Cunoaşterea vieţii sociale româneşti, care devine din ce în ce mai mult o necesitate şi deci o datorie patriotică, este o sarcină foarte grea. Nu ajunge bunăvoinţa, oricât de sinceră, nici dorinţa, oricât de puternică, ci e nevoie de o străduinţă metodică, de multă răbdare şi de mult sacrificiu, de o muncă fără preget, care nu îngăduie nici răgaz, nici descurajare**”. Din acest punct de vedere col. Ioan Părean surprinde atât prin bogata activitate de scriitor, monograf şi editor de lucrări privind Mărginimea Sibiului precum şi prin ambiţia de a cerceta toate cotloanele vieţii cotidiene, comunitatea din Orlat fiind privilegiată, având în mijlocul ei un fiu al satului, pasionat cercetător în acest domeniu. Cunoscând ideile filozofului Seneca - adept al stoicismului care susţinea o „**existenţă virtuoasă sau atitudinea bărbătească în raport cu vicisitudinile vieţii**” şi afirmând „**Errare humanum est, sed perseverare diabolicum**” - „**A greşi este omeneşte, dar a**

persista (în greșală) este diabolic” -, col. Ioan Părean mi-a mărturisit dorința elaborării unei noi ediții a monografiei localității Orlat, prima ediție - din 1999 - impunând o completare și revizuire, pe măsura deschiderii spre mulțimea de informații noi, precum și necesitatea și oportunitatea valorificării materialelor acumulate în ultimele două decenii.

În lucrarea „**Orlat file de istorie**”, autorul prezintă date documentate despre moara de hârtie: «Această „moară” utiliza forța motrice a apei Cîbinului, iar ca materie primă erau folosite zdrențe din in și mătase. Tehnologia fabricării hârtiei a fost adusă din orașul german Nürnberg, unde se prelucra încă din anul 1390. Hârtia produsă aici era de cea mai bună calitate și fiecare coală avea imprimată în filigran imaginea unei arbalete, după cum apare și pe hârtia unor documente emise în anul 1602. Colile de hârtie produse la Orlat se foloseau mai ales în cancelaria magistratului și în tiparnița Cetății. „**Moara de hârtie**” de la Orlat a funcționat și în secolele următoare, fiind regăsită în documente până la jumătatea secolului al XX-lea, când producea o însemnată cantitate de mucava». Informațiile autorului monografiei comunei Orlat sunt susținute de scrieri importante, toate consemnate în bogata bibliografie studiată! Nicolae Nistor și M. N. Marinescu-Frăsinei consemnau activitatea Fabricii de mucava (1884) în Orlat nr. 373 și a unei Fabrici de postav, în Orlat nr. 369, ambele fiind proprietatea lui Gustav Fonn. În publicația „**Tribuna Sibiului**” nr. 1913 din 21 aprilie 1974, regăsim un articol semnal: „**Prima manufactură de hârtie din țară, în județul nostru?** (autor: prof. N. Constantin): «Prima fabrică de hârtie de pe teritoriul țării noastre și din sud-estul Europei, se pare că ar fi fost construită la Orlat. În acest sens, părerile istoricilor nu sunt unanime. După unii autori – ex. Aurel Dîmboiu, în lucrarea „**De la piatră la hârtie**”, aici s-ar fi construit la 1534 o manufactură (moară) de hârtie, care folosea forța motrice a Cîbinului. Această lucrare folosește izvoarele mai vechi, reproducînd o hartă după „**The invention of Printing in China**” a autorului american Carter. Dar cercetările întreprinse de specialiști privitoare la această moară sînt destul de sumare. Se presupune că **filigranul reprezentînd o arbaletă ar fi marca acestei mori de la Orlat.** (...). Cert este că fabrica a existat. Spre sfîrșitul secolului XVIII, era utilată cu o mașină de măcinat zdrențe (care constituia materia primă pentru fabricarea hârtiei) adusă din străinătate, fiind deservită pînă în anul 1841, după care un faliment o închide definitiv.

În elucidarea acestei chestiuni, cercetătorii nu și-au spus ultimul cuvînt. Adevărul așteaptă undeva, prin vechi arhive, să fie scos la iveală. Iar cercetările viitoare vor confirma cu siguranță dacă în județul nostru a fost sau nu prima manufactură din țară. **N. Constantin**». Pe firul cercetării, am descoperit lucrarea lui Aurel Dîmboiu - „**De la piatră la hârtie**” – acesta descriind evoluția tehnologiei hârtiei, a locurilor unde s-au produs. Reproducem selectiv: «... cînd Johann Gutenberg își turna literele la Mayența (1448), avea la dispoziție o hârtie fabricată din cîrpe de in și cînepă, înclieată cu gelatină obținută din copitele și coarnezle animelelor. Cîrpele și cleiul dădeau o suprafață opacă bine adaptată la scrisul cu pana de gîscă, dar cu totul inaptă pentru imprimare. N-a fost deci poveste că Gutenberg a cerut fabricanților de hârtie să-i producă o hârtie specială adaptată nevoilor sale. Modificarea hârtiei la noile condiții impuse de tipar s-a făcut foarte ușor și cu aceasta începe **epoca de glorie a artei albe...**». Înlocuirea pergamentului cu hârtia s-a făcut în timp. Se păstrează probe istorice privind moara de hârtie a lui Ulman Strömer din Nürnberg (1390), o gravură dintr-o cronică avînd reprezentată această moară, de la porțile orașului:

«În ceea ce privește fabricația hîrtiei la moara lui Strömer, să-l ascultăm pe Hans Sachs cum explică gravurile executate de Jost Amman: „**În moara mea aduc cîrpe de-a gata/** Iar apa multă învîrtește roata;/ Întregă nici o cîrpă nu mai scapă/ Și-apoi adaug în pastă multă apă;/ **Acum fac foi, iar dac-aștepți puțin/** Le storc, cu presa, apa ce-o conțin; Apoi le-atîrn să se usuce-n soare/ Să iasă albe ca zăpada la culoare”». Prezentăm și poemul închinat primei mori de hîrtie ridicată în Anglia (în 1494, de John Tate, la Stevenage, în Hertfordshire), autorul poemului fiind Thomas Churchyard: «**Ridic la slăvi pe omul ce-a născocit hîrtia/** Căci numai ea e-n stare virtuțile s-arate./ Ea face să apară cărți noi și ține-n viață/ Ce-a scris-a mai de seamă, trecut-antichitate./ **Greșelile umane și viciile-ascunse/** Să fie măcinate ca zdrențele-ntr-o moară./ Sub lovituri de șteampuri să se transforme omul/ Și orice pată neagră din inimă să-i piară;/ **Să ia o formă nouă și-un drum cinstit în viață/** Ca proaspăt să apară în noua-i entitate/ Iar cînd șuvoi de ape spăla-vor orice pată/ Va fi alb ca hîrtia, de bună calitate». În această lucrare am descoperit o interesantă hartă cu „**Zonele de răspîndire a hîrtiei și anii respectivi**” (reproducere după Carter „**The Invention of Printing, in China**”, New York, 1923).

În lucrare - la pagina 299 - am găsit o informație prețioasă: «**Din cercetările întreprinse pînă în prezent se constată că cea mai veche dată din istoria fabricației hîrtiei pe pămîntul patriei noastre se referă la existența unei mori la Orlat, lîngă Sibiu, prin anii 1534-1539.** Din păcate, cu toate cercetările întreprinse, datele privind această moară de hîrtie sînt destul de sumare. Unii presupun că **filigranul, reprezentînd o arbaletă, ar fi marca acestei mori din Orlat.** Totuși, presupunerea este îndoielnică, o dată ce arbaleta apare pe hîrtii pe care s-au redactat documente datate cu începere de-abia din anul 1602.».

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2020-dosarele-patrimoniului-lxiv-epoca-de-glorie-a-artei-albe-fabrica-de-mucava-de-la-orlat-errare-humanum-est--ridic-la-slavi-pe-omul-ce-a-nascocit-hirtia-154664.html>

În: Tribuna, 15 octombrie 2020